

Rahkasammalet

Vitmossor
Sphagnum spp.

EU:n lajikoodi: 1409

Luontodirektiivin laji (liite V)

BOR suojelutaso suotuisa, vakaa

ALP suojelutaso suotuisa, vakaa

Luonnehdinta

Maapallon noin 300 rahkasammallajista Suomessa tavataan 42 lajia. Eri rahkasammallajeilla on samanlainen perusrakenne. Lajeja erottavia ominaisuuksia ovat mm. lehtien ja varren väri, haara- ja varsilehtien muoto, varsista lähtevien haarakimppujen haarojen määrä, latvuksen muoto sekä mikroskooppiset tuntomerkit lehti- ja varsisolukoissa. Rahkasammalilla on tehokas kyky imeä ja varastoida vettä varren ja lehtien rahkasoluihin. Näin ne voivat säilyä kosteina myös kuivina kausina. Rahkasammalet kasvavat jatkuvasti puituutta, mutta verson alaosat kuolevat ja muuttuvat turpeeksi. Rahkasammalet leviävät sekä itiöiden avulla että kasvullisesti.

Elinympäristö ja levinneisyys

Rahkasammalia kasvaa koko maassa. Ne viihtyvät monenlaisilla kosteilla ja märillä kasvupaikoilla, pääasiassa soilla, joilla ne ovat erityisesti karujen ja keskiravinteisten kasvu- paikkojen tunnuskasveja. Rahkasammalilla onkin suuri merkitys soiden kehityksessä, turpeenmuodostuksessa ja suoekosysteemien toiminnassa. Eri lajit ovat sopeutuneet erilaisiin olosuhteisiin esimerkiksi kosteuden, ravinteisuuden ja happamuuden suhteen. Osa lajeista on erikoistunut ahtaasti tietyntyläisiin olosuhteisiin, osa on kasvuolosuhteiden suhteen vähemmän vaateliaita menestyen erilaisilla kasvu- paikoilla. Tietyt rahkasammallajit ovat luonteenomaisia myös soistuville kankailla.

Nykytila ja uhkatekijät

Noin viidesosa rahkasammallajeista on Suomessa harvinaisia, muut ovat ainakin osassa maata verraten yleisiä. Vuoden 2000 uhanalaisuusarvioinnin mukaan kaksi rahkasammallajaa on koko maassa uhanalaisia, ja lisäksi silmälläpidettäviä ja/tai alueellisesti uhanalaisia on yhdeksän lajia. Valtakunnan metsien inventointien mukaan rahkasammalten peittävyys on vähentynyt selvästi 1950-luvulta lähtien, vaikkakin rahkasammalia edelleen tavataan yleisesti. Vähentyminen on ollut selvintä soistuneimmilla alueilla Kainuussa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Suomenselällä sekä paikoin Etelä-Suomessa. Merkittävin syy rahkasammalten vähenemiseen on ollut soiden ja kosteikkojen ojitus, mikä aiheuttaa niiden kuivumista ja metsittymistä ja heikentää rahkasammalten elinoloja. Vaikka soiden uudisojituksia ei juurikaan enää tehdä, aiempien ojitusten sekä edelleen tehtävien kunnostusojitusten kuivattava vaikutus jatkuu. Myös turvetuotanto uhkaa rahkasammalia, sillä turpeenosto hävittää rahkasammallet kokonaan. Uusia turvetuotantoalueita otetaan käyttöön jatkuvasti. Joillakin suojelualueilla toteutettava soiden ennallistaminen palauttaa soiden alkuperäisen vesitalouden ja parantaa siten myös rahkasammalten elinolosuhteita.

Hoitosuositukset

Soiden vesitalouden säilyttäminen luontaisena turvaisi rahkasammalten elinympäristöt.

Lähteet

Hotanen, J.-P. 2000. Rahkasammalet. Teoksessa: Reinikainen, A., Mäkipää, R., Vanha-Majamaa, I. & Hotanen, J.-P. (toim.). Kasvit muuttuvassa metsäluonnossa. Tammi, Helsinki. S. 266–267.

Kuva: Seppo Tuominen